

Hundsjö by under sju generationer

Byn ligger på ömse sidor om sjön med samma namn och ungefär på halva sträckan mellan byarna Björnsjö och Uttersjö.

Redan år 1746 fick förre båtsmannen Carl Nilsson-Björn tillstånd att ta upp ett nybygge om sex seland i Hundsjö. Samtidigt erhöll han 12 frihetsår, dvs. frihet från att erlägga skatt, vilket var statsmaktens sätt att befördra nybyggesverksamheten. Om denne båtsman säger 1721 års båtsmansrulla, att han var född i Grundsunda år 1701. Han antogs till båtsman år 1719 och var då befaren, dvs. hade erfarenhet av sjömanslivet. I 1740 års rulla sägs, att han mist högra handen och därför ersattes av annan båtsman.

Nybygget skall enligt traditionen ha legat på norra sidan av sjön. Där fanns förr en liten lägda, som man tillskriver denne förste odlare. Enligt en karta upprättad av lantmätare O. H. Sundbom år 1761 skedde avvitrning, dvs. skiljande av enskild mark från kronan, redan år 1758, då frihetsåren hade utgått. Därmed var byn etablerad.

Under följande generation avlöste ättlingarna till båtsmannen varandra släktled efter släktled, varvid uppodlingen av hemmanets ägor i huvudsak kom att försiggå på södra sidan av sjön. Hela hemmanet var på sex seland. Till stamhemmanet kom att höra stora skogsmarker, och då betydande nyodlingar företogs, ansågs bönderna i slakten som burgna och framgångsrika jordbrukare.

Redan år 1760 överlät Carl Nilsson-Björn hemmanet på sönerna Anders Carlsson d. ä. och Olof Carlsson, varvid hemmansklyvning verkställdes år 1766, så att varje hemmansdel kom att utgöra tre seland.

Släktföljden i fortsättningen ser i huvudsak ut på följande sätt:

Hemmanet nr 1

Hemmanet nr 2

Jakob Olofsson, f. 1765, d. 1838 Carl Andersson, f. 1757

Olof Jakobsson, f. 1795 Carl Carlsson d. ä., f. 1793, d. 1884

Carl Carlsson d. ä. synes underhand ha blivit ägare till båda hemmansdelarna, så var fallet år 1848 att döma av en brandstodshandling, då han ägde sex seland. Han var såväl nämndeman som en betydande förtroendeman inom socknen.

Sonen Carl Carlsson d. y., f. 1824, d. 1869, övertog hemmanet nr 1. Sonen Anders Carlsson d. y., f. 1831, d. 1913, övertog hemmanet nr 2.

Bröderna Carl Carlsson d. y. och Anders Carlsson d. y. var barnlösa, varför ägandeförhållandena blir följande i fortsättningen:

Hemmanet nr 1: År 1867 köpte Mo sågverksägare avverkningsrätten av Carl Carlsson d. y. för 2.750 riksdaler riksmünt, och samma år köpte Sven Samuelsson-Sjödin hemmanet av Carl Carlsson d. y. och hans hustru Katarina Persdotter, f. 1819, d. 1919, för 1.000 riksdaler riksmünt. Hemmanet kom sedan i Mo och Domsjös ägo med Sven Sjödin och Gullik Gulliksson som arrendatorer. Sedan Erik Gulliksson inköpt ägostyckningen blev det sedermera nya ägare av hemmanet, först Harry Östman och sedan Oskar Andersson, den nuvarande ägaren. Skogen är fortfarande i Mo och Domsjö AB:s ägo.

Hemmanet nr 2: Efter Anders Carlsson d. y. övertog fostersonen Erik Westin hemmanet. Nuvarande ägare är Olof Perssons sterbhus, varjämte Björna kommun före kommunsammanslagningen blev ägare till en del av skogen.

Anders Carlsson d. y.

»Anners Kalsen» var en betydande kommunalman i socknen, bl. a. var han en tid s. k. sockenskrivare. Av gamla protokoll framgår, att han ofta gav sig in i debatter med frejdigt mod. Drastisk kunde han vara, t. ex. då prästen strax före jul höll bön i Hundsjö, och då det blev en paus i andakten, skulle Anners Kalsen ha vänt sig till sina medbröder och frågat: »Är det inte på tiden, att vi snart går ihop och beställer julbrännvinet?». Eller då han var sjuk vid ett tillfälle och gumman för säkerhets skull ville skicka efter prästen, så lär han ha svarat: »Int behöv du dä, jäg sve iväg som jäg hare!».

*Bonden o. kommunalman-
nen Anders Karlsson, Hund-
sjö, f. 1831, d. 1913, med
hustrun Kajsa Lisa Anders-
dotter, f. 1828, d. 1910.*

En broder till Carl Carlsson d. ä. var Nils Carlsson, f. 1789, vilken flyttade till Motvattnet, där han blev stamfader för en stor släkt.

Förmånstagare

När Jakob Olofsson och hans hustru Chatarina Persdotter år 1824 sålde hemmanet till sonen Olof Jakobsson och hans hustru Stina Olovsdotter föreskrev de sig förmåner enligt vad som var brukligt. Här återgivet i fri översättning: »Föreskrives tre tunnor korn årligen och västra skiftet både åker och slätter till Björnmyra mellan Sveddalen och åbyggnaden, men när jag ej förmår sköta denna jord, skall den återgå till hemmansägaren mot en $\frac{1}{2}$ tunna korn, föda åt ett får och det svedjeland, som är hugget, skall säljaren begagna så länge han kan få någon råg. Säljaren skall erhålla fjärdedelen uti varje fälla (svedjeland) som hädanefter fälls, men när jag ej orkar fälla, så skall jag åtnjuta en halv tunna råg samt så två kannor lin uti god jord, föda för en ko och ett får. Till boningsrum uppsättes en stuga med en kammare samt bryggstuga, ett fähus och en lada på köparens och säljarens bekostnad, bryggstugan, bastun och kvarnen nyttjas gemensamt. Säljaren skall ha skjuts till och från kyrkan. Köparen får avräkna 20 riksdaler riksgälds av köpesumman för nyttjandet av hästen, och när endera av oss avgår med döden, minskas förmånerna med en tunna korn, det övriga behålles. Ved och värme så länge någon lever samt skötsel på ålderdomen, när det erfordras - - -» Till saken hör att hemmanet såldes för 666 riksdaler 32 skilling riksgälds.

Många byggnader på en bondgård men lågt värde

För att få ett begrepp därom ges här ett utdrag från Carl Carlsson d. ä:s brandstods-brev från 1848.

Mangårdsbyggnad	420:-
Bryggstuga	30:-
Fåhus, stall, fårhus	100:-
Vagnslider	20:-
Lada, hässja, loge	80:-
Förmånsstuga	40:-
2 stolpbodar	40:-
Vedbod och sommarfåhus	20:-

750 riksdaler banko för 13 byggnader!

Annan bebyggelse i Hundsjö

Hundsjö är inte bara Carlsönernas. På 1870-talet omtalas torparen Olof Johansson-Sjöberg, vars ättlingar finns bl. a. i Gide. På byns ägor finns även Lundgrens torp, vars odling påbörjades av nybyggaren Karl Karlsson-Westin i Trehörningen. Den som fortsatte odlingen var torparen Erik Lundgren, född i Mo 1855. Om torpet står i handlingarna, att det »var av hela byn». Utom det nämnda torpet finns två hemman och ett flertal torp, som rätteligen är en del av byn, trots att de ligger på andra byaskogar.

I södra delen av byn ligger det s. k. »Mohemmanet». Mo socken går egendomligt nog ända fram hit. Om detta var det vissa åsiktsbrytningar under förra hälften av 1800-talet, vilket framgår av lantmäteri-protokoll, men hundsjöborna drog det kortaste strået. Något skämtsamt påstås det, att man skulle lösa gränsfrågan mellan byarna på det sättet, att man skulle gå från var sin by på ett överenskommet klockslag, och där man möttes, där skulle gränsen gå. Men moborna startade betydligt tidigare än överenskommet var, varför de hann ända fram till Hundsjö just som hundsjöborna skulle starta. Och därför går gränsen inne i byn! Tro det den som vill!

På norra sidan av sjön ligger på Björnsjö byaskog »Pel-Pers»-hemmanet, som nu innehas av hemmansägaren Otto Persson. Där finns även ett torp, och öster om byn finns likaså två torp, även dessa på Björnsjö byaskog. Det äldsta torpet hade med all säkerhet som nybyggare Per Gabrielsson, f. 1777 i Anundsjö, d. 1867. Efter honom kom sonen Abraham Persson, f. 1834, d. 1907. Torpet har nu delats i två fastigheter.

En by i dalande

Denna by, som långt in i vårt århundrade var mycket folkrik och hade en flyttande mindre folkskola i flera årtionden, synes beklagligt

nog gå ett omilt öde till mötes, då det f. n. endast finns 11 personer, mest äldre, fördelade på sex hushåll.

I Hundsjö, som har ett härligt jordbruksläge och ännu så sent som omkring 1935 hade c:a 40 kor, sju hästar plus ungdjur, där finns nu 1974 endast en häst och några får kvar

Vart bär det hän, när en så vacker trakt med landsväg mitt igenom byn synes bli öde och tom inom överskådlig tid? Man kan fråga sig, om det kommer att bli samma ödemark som den båtsmannen Björn började odla upp!